

B İ L İ M K U R G U K L A S İ K L E R İ

RAY BRADBURY
DİNOZOR ÖYKÜLERİ

Çeviren
Elif Ersavcı

İçindekiler

Önsöz	9
Giriş.....	11
Büyüyünce Ne Olmak İstiyorsun Dinezordan Başka?	19
Bir Gök Gürültüsü Sesi.....	41
İşte Bak, Sevgili, Kaçık Dinezorlar!.....	59
Sis Düdüğü	63
Ya Dersem ki: Dinezor Ölmemiş	73
Tyrannosaurus Rex.....	75

Önsöz

İlk kez canlı bir dinazor gördüğümde henüz beş yaşındaydım. Sinemanın karanlığında, dev bir uçurumun tepesindeki tarih öncesi ormanlarda fink atıp kavga ediyorlardı. Beyin hücrelerime kazınan görüntüler bir daha asla silinmeyecekti. Bildiğim kadarıyla, 1925 tarihli *Kayıp Dünya* bütün detaylarıyla doğru ve gerçektir.

Yıllar sonra, capcanlı ses efektleri, heyecan verici ve “şok edici” müziğiyle orijinal *King Kong*'u da izleyince, nesli tükenmiş hayvanların yapacağım işte yeri olması gerektiğine iyice emin oldum.

O sıralar benden binlerce kilometre uzakta, Illinois'un Waukegan şehrinde yaşayan ve kendini böyle şeylere bir o kadar kolay kaptıran Ray adlı bir gencin de aynı tepkileri verdiği habersizdim.

Los Angeles Bilimkurgu Birliği'nde ilk karşılaşmamızın ve akabinde uzun süren arkadaşlığımızın sebebi dinozorlardı. Telefonun ince tellerinde yaptığımız saatler süren konuşmalarımızın başlıca konusu da dinozorlardı hep. Tarih öncesini konu alan gelmiş geçmiş bütün filmlerin en iyisi olacak yeni bir destan doğmayı bekliyordu. Bu filmi çekemedik, ama coşkusu bizi uzun yıllar ayakta tuttu.

Ray yazılı sözün yolundan gitti ve sonunda kendi alanında dünyanın en çok takdir edilen yazarlarından biri oldu.

Diğer Ray'i sorarsanız, ben hareket eden görsel imgelerin, sinemanın peşine düştüm.

Bizi kısa süreliğine de olsa bir film projesi, *Devler Âlemi* için bir araya getiren “Sis Düdüğü” oldu. “Tyrannosaurus Rex” öyküsü de ilhamını buradan aldı muhtemelen. Umarım Kader Tanrıçalarının çıkınında tekrar birlikte çalışmamıza vesile olacak bir konu daha vardır.

Bu kitapta Ray Bradbury'nin hem eski hem yeni, harika ve eşsiz dinazor öylüleri ilk kez tek ciltte toplandı. Öyküler hayal gücünüzün sınırlarını zorlayacak, hayret uyandıracak ve bir saat boyu hem ufkunuzu açacak hem de eğlendirecekler.

Ray Harryhausen

Giriş

Yıllar önce bir akşam yemeğinde biri, sofradaki herkese, önem sırasıyla, Bütün Dünya Tarihinde En Sevdiği Konuları sordu!

“Dinozorlar!” diye bağırdım. Ardından hemen, “Mısır. Tutankamon. Mumyalar!”

Seçimlerimin altını doldurmak için kendi hayatımdan, on iki yaşında, çiçeği burnunda bir dâhi olduğum dönemden kısa bir hikâye anlattım. Arkadaşlarıma radyo oyunculuğu kariyerime başlamak üzere yola çıkacağımı söyleyip Arizona’daki Tucson şehrinde bulunan yerel istasyona gittim tırıs tırıs, orada, eşim dostum olmadan, kimseyi tanımadan, kül tablalarını boşalttım, kola almaya yollandım ve kendime has hayvani cazibemi kullandım. İki haftaya kalmadan her cumartesi akşamı Canlı Yayına çıkıp çocuklara çizgi roman okumaya başlamıştım. Ücret mi?

King Kong’a ve Mumya’ya iki bedava bilet.

Hayatım boyunca tanıdığım en zengin çocuktum artık.

Yapmayı sevdiğim şeyi yaptığım için Tanrı’nın ve tabii radyo müdürünün bana tarih öncesi canavarlarla ve ölü Mısır Krallarıyla bir araya gelme izni vermesi ne büyük incelikti!

Ben bunları anlattıktan sonra masadakiler kendi Listelerini gözden geçirmeye başladılar hemen. Muhtelif ebat, şekil, renk ve yaştan bütün erkek ve kadınlar, benim Bir ve İki Numaralı Konuları on ikiden vurduğumu kabul etmişti.

Özellikle de Bir.

Dinozorlar.

Çünkü, arkadaşlarıma da açıkladığım üzere:

“Eğer, hemen şu anda, buraya bir yabancı dalsa ve ‘Aman Yarabim, dışarıda bir dinozor var!’ diye bağırorsa, ne yapardınız?”

“Dışarı koşup bakardık!” diye itiraf etti herkes.

“Evet,” dedim, “bunun doğru olamayacağından yüzde yüz emin olsanız bile öyle yapardınız. Ama neden fırlayıp koşardınız öyle? Çünkü bir mucize olmasını umardınız. Çünkü, kalbinizin derinliklerinde, brontosaurusların, evcil olmak şartıyla tabii, dünyaya geri dönmesini isterdiniz.

“İşin aslı,” diye ekledim, daha önce bana televizyon için ne yazmak isteyebileceğimi soran bir yapımcıya dönüp, “bana televizyonun çok izlendiği akşam saatlerinden birini ve birkaç dolar verirseniz size yazabileceğim en güzel şov *Dinozorlar* olur. *Kökler* mi diyorsunuz? Onu en fazla elli-altmış milyon insan izlemiştir. Bizim *Dinozorlar*’ımız ise bütün ülkeyi kasıp kavurur, bütün gözleri üstüne çekecektir. Pteranodonları uzatır mısınız lütfen?”

Öyle bir şey asla olmadı tabii. O akşam yemekteki herkese böyle bir programı izlemeye bayılacaklarını kabul ettirdim ve müşterek his, dinozorların tarihin en müthiş çocukları olduğu yönündeydi. Ne var ki yapımcı geri aramadı. Bana sorarsanız sabah uyanıp bütün suçu şaraba yıkmıştır.

Yine de, bu geç yaşımda, fikrim değişmiş değil: Dinozorlar ve Tutankamon. Üçüncü sıraya ne koymam gerektiğine hâlâ karar veremedim. Ay olabilir. Ya da Mars. Listeye *ucundan* girebilirler. Ama ilk sıra Stegosaurus’un her zaman.

Belki ayak altında oldukları içindir. Önümüzde kemiklerini, bundan on bin milyon sabah önce çıkıp sallana sallana dolaştıkları çoktan betonlaşmış yumurtalarını görebiliyor, onlara dokunabiliyor, üzerine düşünebiliyoruz. Ay ve Mars da gerçek muhakkak, ama birine sadece bir avuç insan dokundu, ötekiniyse uzay yolculuğu yapan kameralarımız gör-

dü yalnızca. Bir gün ikisinin de üstünde yürüdüğümüzde, ki bunu yapacağımız kesin, belki bu diyarlar da listede Tut'u ve pterodaktili sıkıştırarak.

Ama şu an için şu gerçeği kabul ediyor ve usulca ilan ediyorum ki, dinozorlar olmasa hayatım bir hiçten ibaret olurdu. Dinozorlar beni yazar olma yoluna soktu. Dinozorlar beni o yoldan geçirip vardığım yerde kabul görmemi sağladı. 1950'de yazıp yayımlattığım "Sis Düdüğü" adlı öyküde, deniz fenerindeki sis düdüğünün sesine âşık olan bir dinozor, hayatımı, kazancımı ve yazma biçimimi sonsuza dek değiştirdi.

Devler Âlemi filminin de dayandığı bu öyküde, bu canavarlara karşı içimde biriken sevginin dile gelmesine izin verdim; yazdıklarım 1953'te John Huston'ın dikkatini çekti. Öyküyü okuyup, sis düdüğünün melankolik çığlığını diğer bir yitik yaratığın çiftleşme çağrısı sanan canavarın acısını hissetti. Huston hikâyede Melville'in hayaletini sezinlemişti, bu yüzden beni arayıp *Moby Dick*'in senaryosunu yazmamı istedi.

Huston'ın sezdiği şey Melville'in değil, Shakespeare'le Kitab-ı Mukaddes'in üzerimde bıraktığı etkiydi elbette. Ama Melville'in içinden Beyaz Balina'yı çıkaran da Kitab-ı Mukaddes ve Shakespeare olduğu için ikisi de aynı kapıya çıkıyordu. İş aldım, senaryoyu yazdım ve Melville'le tarih öncesi canavarının dev tonajıyla ebediyen hayatıma yerleşmesini izledim.

Gördüğünüz üzere, 1925 tarihli antika filmde, *Kayıp Dünya*'da uçurumdan düşen dinozorlar, tıpkı on iki yaşımdayken izlediğim *King Kong*'un yaptığı gibi, dosdoğru üstüme indiler. Dümdüz yere yapışmış, aşktan nefesim kesilmiş bir hâlde oyuncak daktilomda debelenmeye başladım ve ömrümün geri kalanını bu karşılıksız aşktan ölerек geçirdim.

Bu yolda başka bir genç adamla tanıştım, benimle aynı yaşta, benimle aynı sevgiyi, şehvet demeyeceksek, paylaşan. Bu tarih öncesi yaratıklar onun günlerini de arşınıyor,

onun gecelerini de renklendiriyordu. Genç adamın adı Ray Harryhausen'dı. Arka bahçesindeki garajda 8 milimetre filmle bir dinazor ailesi yaratıp canlandırıyordu stop motionda. Aileyi sık sık ziyaret ettim, canavarları oynattım, dostumla saatlerce konuştum, pek çok yıl, pek çok gece. Karar vermiştik: O büyüyüp dinazor doğuracaktı, ben de büyüyüp konuşturacaktım onları. Böyle de oldu.

Devler Âlemi birlikte çalıştığımız ilk ve tek filmi. Harika bir film değildi, iyi bile sayılmazdı pek, ama nihayetinde onun filmlerini, canavarlarını, benim de kitaplarımı dünyanın bazı en uzak köşelerine götüren kariyerlerimizin başlangıcı oldu. Böylece, bundan bir sene önce Harryhausen'ı Sinema Sanatları ve Bilimleri Akademisi'ndeki bir gösterimde tanıtıp onur ödülünü verdiğim geceye kadar geldik. Ben konuşmamı bitirirken *King Kong*'un 1933 tarihli versiyonunun kadın kahramanı Fay Wray izleyicilerin arasından koşup ikimize birden sarıldı ve uzun zaman önce müzelerde, sinemalarda, garajlarda yalın bir aşkla başlayan iki hayatı taçlandırdı.

Yol boyunca Harryhausen'la birlikte bir sürü kaypak, ah-laksız, dediğim dedik, saygısız yapımcıya katlanmak zorunda kaldık. İçlerinden birinin Ray'e karşı tavırları beni o kadar sınırlendirdi ki akıl sağlığımı korumak için bu kitapta yer alan "Tyrannasaurus Rex" adlı hikâyeyi yazdım.

Şimdi de itiraf zamanı. Bundan otuz küsur yıl önce, Ray Harryhausen ve eşim Maggie'yle beraber, o zamanların meşhur tenoru Jussi Björling'in müzikale adını veren rolü üstlendiği bir *Siegfried* temsilini izlemeye gittik. Tahmin edebileceğiniz gibi, amacımız Siegfried'ı görmek ya da muhteşemliğinden sual olmayan müziği dinlemek değildi. Biz – Tanrı kayıp ruhlarımızı bağışlasın– Ejderha Fafner'i görmeye gitmiştik.

Bu itirafımla birlikte fark ediyorum ki, tarih boyunca *Siegfried*'i izlemeye gidenler listesindeki en kaba, en düşün-

cesiz, en lanet olasıca tipler biziz muhtemelen. Bu laneti kabul ediyor ve vicdan azabıyla yaşıyorum. Yine de, oradaydık işte, üçümüz balkonun sol alt kısmında Fafner'in sahneye çıkmasını bize dokuz saat kadar gelen bir süre bekledik, ama muhtemelen sekizdi.

Çıktı sonunda. Ben sol burun deliğinin birkaç santimini gördüm, Maggie bıyıklarından bir kılı, Harryhausen ise Fafner'in sırta kadem basmadan önceki kısa "arya"sında ağızından çıkan buhar bulutunu görmüş sadece.

Çünkü, anlayacağınız gibi, koltuklarımız öyle şeytani bir zekâyla konumlandırılmış, sahne o kadar akılcıca kurulmuştu ki, izleyicilerin en az üçte biri canavarı asla net bir şekilde göremiyordu. Biz de mahrum kalan bu üçte bire dahildik.

Afallamış bir hâlde Ray'le eşimin üzerinden birbirimize baktık. Muhteşemliği su götürmez müzik boyunca süren uzun bekleyişimiz boşa gitmişti.

Kısa bir süre sonra fuayeye kaçtık ve oradan da, mağlup ve tesellisiz, evin yolunu tuttuk.

Batıya, denize doğru yol alırken yanımızdan muazzam bir araba geçti, arka koltuğunda koyu renk saçlı kraliçe Elizabeth Taylor oturuyordu.

Teselli olmadı.

Fafner'i hiç görmesem de, kuzenlerini ve etraflarında kurduğum fantazileri kütüphanelerde ve kitapçılarda aramaya devam ettim. Bu yaratıklara duyduğum sevgiyle ancak resimli kitaplara duyduğum sevgi boy ölçüşebilir.

Geçtiğimiz kırk yıl boyunca, Amerika'daki sanat galerilerinin çoğunda üstünden boya akan o sıkıcı ve soyut resimlerden başka bir şey yokken, kendimi Ön-Raffaellocuların parlak kollarında avuttum. Londra ve Paris'te, Gustave Doré ve Grandville ile, John Martin'le tartışmak, Hogarth'la Cin Sokağı'nın ve Fleet Caddesi'nin ahlak kodlarını baştan yazmaya çalışmak ya da Louis'nin sarayında Callot'la gü-

lüp eğlenmek için geri geri koştum. Bu ressamaların bütün eserlerinde gani gani bulunan hikâyelerden, sembollerden, metaforlardan azıyla tatmin olmuyordum. Goya beni savaşa sürükledi, boğa güreşlerinde yanımda oturdu, benimle cadı süpürgelerine bindi ve bir daha aynı kişi olmadım asla. Buna karşılık yirminci yüzyıl sanat galerilerinin çoğundan çıkınca kendimi Çin lokantasından çıkmış ve sersem gibi hissediyor, bir saat sonra karnımın acıkmasına akıl erdiremiyordum.

Dolayısıyla elinizdeki kitabın editörü bana bu muhteşem canavarların resimli örneklerini gösterince karşı koyamadım. O zamandan altı yıl evvel, 1930'ların başlarında Tarzan'ı çizen Harold Foster'ın hayaleti benimle konuştu. Dedi ki: Gece yarısı yatağında ağır adımlarla yürüyen, tavanının göklerinde uçan dinazorlarımı hatırla! Buck Rogers'la Flash Gordon'un yaratıcılarının hayaletleri de aşağı yukarı aynı şeyi söyledi. Elli yıl sonra hâlâ bodrumumda birikip bekleyen çizgi romanlarım bana sanata dair ilk tutkularımı hatırlattılar. Beşikten sonra Dulac, Tenggren ve Rackham büyütmişti bu çocuğu. Bill Stout'un, Steranko'nun, Moebius'un, David Weisner, Overton Loyd, Kenneth Smith ve Gahan Wilson'ın burada basılı eserlerini görünce "Ayyy," diye bağırmam boşuna değil.*

Burada derlenen diğer hikâye ve şiirler, yıllar içinde, bir sabah, ikindi ya da gece vakti kendime tam *o anda* sevecek ne yazabileceğimi sorduğumda yazıldı. Cevap, elbette, "Dinazorlar"dı!"

Bunların hepsi *Ya Şöyle Olsaydı?* hikâyeleri ve şiirleri. Ya bir dinazor bir sis düdüğüne abayı yakarsa sahiden? Ya zamanda yolculuk edip tarih öncesi hayvanları avlamaya gidebilirsek bir gün? Bu ikincisi 1950'lerde yaptığım bir denemeydi. Bir sabah daktilomun başına oturdum, kendimi nerede bulacağıma dair en ufak fikrim olmadan ortaya bir Zaman Makinesi attım ve ne olacağını görmek için avcılarımı birkaç

* Ray Bradbury burada 1983'te basılan ilk edisyondaki resimlerden bahsediyor. -yhn

milyon yıl öncesine ateşledim. Üç saat sonra bir kelebeğin üstüne basılmıştı ve, farkında olmadan, tarihin ilk ekolojik öyküsü yazılmıştı, hikâye bitmiş, hayvan katledilmiş, siyasi tarih sonsuza dek değişmişti.

“Büyüyünce Ne Olmak İstiyorsun Dinozordan Başka?” da benzer basitlikte bir hayalden evrildi. Vaktiyle ben de bir sabah ejderha dişleriyle uyanmak isteyen bir çocuk olduğumdan kâğıdı daktiloya takmam yetti, ihtiyarlayan oğlanın kâbusa dönebilecek rüyasını uzatmasına izin verdim.

Ya kumsalda dans eden dinozorlar? Hayatımda en az dört yüz kez baleye gitmişimdir, epey bir hantal yaratık da gördüm. Bunun haricinde, şen hayvanlarım uzun bir zaman önce *Fantasia*'da izlerken zevkten dört köşe olduğumuz su aygırlarının, devekuşlarının ve timsahların ilk kuzenleri muhtemelen.

Gelecek planlarıma gelirse. Şu sıralar *Leviathan 99* adlı bir uzay yolculuğu operası için libretto yazıyorum. Burada Moby Dick mitolojisini yıldızların ötesine taşıyorum. Opera, her kırk yılda bir evrenin bizim yaşadığımız bodrum katını ziyaret eden Büyük Beyaz Kuyruklu Yıldızın gelişini canlandırıyor. Ahab'ın bendeki muadili bir yıldız gemisi kaptanı. Kaptan kendisi uzayda henüz yeni, genç bir adamken gözlerini kör eden Kuyruklu Yıldızla saldırmak için yola çıkıyor. Opera Melville'e ithaf edilecek elbette. Canavar burada şekil değiştirmiş olabilir, ama özü, dehşeti, muhteşem güzelliği aynı. Akıl ermez ruhunun derinliklerinde, bundan elli yedi yıl önce tıpkı buna benzeyen canavarlara âşık olup, yanlarına koşup onlarla yaşamak isteyen bir oğlanın kalbinden ve dilinden konuşuyor.

Oğlan tek bir kelime söylüyor avaz avaz. Büyük Beyaz Kuyruklu Yıldız onun sesini yankılamakla yetiniyor:

Dinozorlar, tabii ki.

Dinozorlar!

Ray Bradbury

Los Angeles, 12 Ağustos 1982

Büyüyünce Ne Olmak İstiyorsun Dinozordan Başka?

“Bana bir soru sorun, tamam mı?”

Konuşan on iki yaşındaki Benjamin Spaulding'di. Yaz çimlerinin üstünde etrafında dağınık dağınık oturan oğlanlar ne bir göz kırpmıyor ne de kuyruk sallıyordu. Onlarla yayılan köpekler de öyle. Biri esnedi.

“Hadi,” dedi Benjamin. “Biriniz sorsun.”

Ona bunu söyleten göğe bakmasıydı belki. Tepelerinde muazzam şekiller vardı, kimbilir ne zamanlarda kimbilir nelerden seyahat eden acayip mahlukat. Belki ufkun ötesinde gürleyen gök gürültüsüydü sebep, gelmeyi aklına koyan fırtınaydı. Belki bu ona Field Müzesi'ndeki gölgeleri hatırlatmıştı. Müzede, Eski Zamanlar, geçen cumartesi *Kayıp Dünya*'nın tekrar gösterildiği, canavarların uçurumlardan düştüğü, oğlanların koridorlarda bir aşağı bir yukarı koşturmayı bırakıp dehşet içinde ve zevkle çığlık çığlığa bağıştıkları matinede görülen diğer gölgeler gibi kımıldanmıştı. Belki de-

“İyi, tamam,” dedi oğlanlardan biri, gözleri kapalı, can sıkıntısının o kadar derinlerine batmıştı ki esneyemiyordu bile. “Eee, büyüyünce ne olmak istiyorsun?”

“Bir dinazor,” dedi Benjamin Spaulding.

Planlanmış gibi ufukta gök gürlledi o sırada.

Oğlanlar gözlerini kocaman açtı.

“Bir ne?”